

West Bengal State University
B.A./B.Sc./B.Com. (Honours, Major, General) Examinations, 2013

PART - III
SANSKRIT — HONOURS
Paper - V
(NEW AND OLD SYLLABUS)

Duration : 4 Hours]

[Full Marks : 100

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.
The figures in the margin indicate full marks.

(NEW SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 25)

1. What is the derivative meaning of the word 'Agni' ? How many hymns have been dedicated to this deity ? Give a short account of his characteristic features. 8

OR

Do you find any element of scepticism in the hymn of Hiranyagarbha ? Briefly state the philosophical doctrine lying in it.

2. Translate into English or Bengali any two of the following verses : 2 × 5 = 10

a) यो र॒ध्नस्य॑ चोदि॒ता यः कृ॒शस्य॑

यो ब्र॒ह्मणो॑ नाध॒मानस्य॑ की॒रेः ।

युक्त॑ग्रा॒व्यो योऽवि॑ता सु॒शिप्रः॑

सु॒तसो॑मस्य॒ स ज॑नास॒ इन्द्रः॑ ॥

b) ए॒षा शु॒भ्रा न त॒न्वो वि॒दानो॑र्ध्वे॒व स्ना॑ती दृ॒शये॑ नो अ॒स्थात् ।

अप॑ द्वेषो॒ वाध॑माना॒ तमांस्यु॑षा दि॒वो दु॒हिता॑ ज्योति॒षागा॑त् ॥

c) येन॑ द्यौरु॒ग्रा पृ॑थि॒वी च॑ दृ॒ल्हा

येन॑ स्वः॑ स्त॒भितं॑ येन॑ नाकः॑ ।

योअ॒न्तरि॑क्षे रज॒सो बि॒मानः॑

कस्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ विधेय ॥

3. Explain in simple Sanskrit any one of the following verses :

7

- a) अग्निः पूर्वेभिन्नदृषिभिः -
- रीडयो नूतनैरुत ।
स देवाँ एह वक्षति ॥
- b) येनेमा विश्वा च्यवना कृतानि
यो दासं वर्णमधरं गुहाकः
श्वघ्नीव यो जित्रीवाल्लक्षमाद -
दर्यः पुष्टानि स जनास इन्द्रः ॥
- c) अहं सुवे पितरमस्य मूर्ध -
न्मम योनिरपस्व शन्तः समुद्रे ।
ततो वितिष्ठे भुवनानु विश्वो -
तामूं द्यां वर्ष्मणोप स्पृशामि ॥

UNIT - II

(Marks : 10)

4. Attempt either A or B :

A) Translate into English or Bengali any two of the following :

2 × 5 = 10

- i) नमस्ते रुद्र मन्यव उतो त इषवे नमः ।
बाहुभ्यामुत ते नमः ॥
- ii) प्रमुञ्च धन्वन्स्त्वमुभयोराल्योर्ज्याम् ।
याश्च ते हस्त इषवः परा ता भगवो वप ॥
- iii) नमस्त आयुधायानातताय धृष्णवे ।
उभाभ्योमुत ते नमो बाहुभ्यां तव धन्वने ॥

B) Answer any one of the following questions :

1 × 10 = 10

- i) Name three epithets of Rudra as you find in your text and discuss his characteristic features.
- ii) Where do occur Rudra's characteristic features apart from the Suklayajurveda ? Estimate the importance of Rudra on the basis of your text.

UNIT - III

(Marks : 10)

5. Answer any one of the following questions : 1 × 10 = 10
- a) Narrate the story contained in the Manumatsyakathā and show the points of resemblance that you find in any ancient deluge story known outside India.
- b) 'But as evidence of a real human sacrifice at the royal consecration no stress can possibly be laid on the Śunahsepa tale.' — Do you admit this opinion ? If so, give your arguments.

UNIT - IV

(Marks : 15)

6. Explain in Sanskrit any one of the following : 1 × 9 = 9
- a) योऽकामो निष्काम आसकाम आत्मकामो न तस्य प्राणा उत्क्रामन्ति ब्रह्मैव सन् ब्रह्माप्येति ।
- b) अन्धं तमः प्रविशन्ति येऽविद्यामुपासते ।
ततो भूय इव ते तमो य उ विद्यायां रताः ॥
- c) नानुध्यायाद्दुहृच्छब्दान् वाचो विग्लापनं हि तत् ।
7. Answer either A or B :
- A) Write short notes on any two of the following : 2 × 3 = 6
अमृतम् , ब्रह्मवित् , पूर्वप्रज्ञा, विजुगुप्सते ।
- B) Translate into English or Bengali any two of the following : 2 × 3 = 6
- i) यदा सर्वे प्रमुच्यन्ते कामा येऽस्य हृदि स्थिताः ।
अथ मर्त्योऽमृतो भवत्यत्र ब्रह्म समश्नुते ॥
- ii) इहैव सन्तोऽथ विद्यस्तदवयं न चेदवेदिर्महती विनष्टिः ।
ये तद् विदुरमृतास्ते भवन्त्यथेतरे दुःखमेवापियन्ति ॥
- iii) एष नित्यो महिमा ब्राह्मणस्य न वर्धते कर्मणा नो कनीयान् ।
तस्येव स्यात् पदवित् तं विदित्वा न लिप्यते कर्मणा पापकेन ॥

UNIT - V

(Marks : 15)

8. Give the Padapātha of the verse in Q. 2 (a) or in Q. 3 (a). 5
9. Attempt any one of the following : 1 × 10 = 10
- a) State the various uses of उपसर्ग in the Rg Veda.
- b) Attempt a brief note on Vedic compounds.
- c) Write short notes on any two of the following :
- Vedic accent, अवग्रह, Vedic declension.

UNIT - VI

(Marks : 25)

10. Answer any two of the following questions : 2 × 10 = 20
- a) "Rg Vedic gods are personifications of natural phenomena." — Discuss.
- b) Give an idea of the variety of the contents of the Yajurvedasamhitā.
- c) Write a brief note on the Vedanga literature.
- d) Determine the position of women in Vedic society.
11. Write a short note on any one of the following : 1 × 5 = 5
- a) Sarvānukramanī
- b) Kuntāpasūkta
- c) Gopathabrahmana.

(OLD SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 30)

1. Translate into English or Bengali any two of the following mantras : 2 × 4 = 8

a) अग्निना॑ रयिम॑श्नवत्

पोष॑मेव दि॒वेदि॑वे

यश॑सं वी॒रव॑त्तमम् ॥

b) यश्चि॑दापो महि॒ना पर्य॑पश्य -

- दक्षं॑ दधाना॑ ज॒नय॑न्तीर्यज्ञम् ।

यो दे॒वेष्वधि॑ दे॒व एक॑ आसीत्

कस्मै॑ दे॒वाय॑ ह॒विषा॑ विधेम ॥

c) यो वः॑ से॒नानी॑र्म॒हतो॑ ग॒णस्य॑

राजा॑ ब्रा॒तस्य॑ प्रथ॒मो ब॒भूव॑ ।

तस्मै॑ कृ॒णोमि॑ न धना॑ रुणध्मि

दशा॑हं प्रा॒चीस्त॑दृतं वदामि ॥

d) स॒मानी॑ व॒ आकृ॑तिः

स॒माना॑ हृद॒यानि॑ वः ।

स॒मान॑मस्तु वो मनो

यथो॑ वः सु॒सहा॑सति ॥

2. What were the possible reasons behind admitting the divinity of Agni in the Vedic period ? How has this natural phenomenon been personified in the Rg Veda ? 10

OR

Give an account of dicing as a pastime and its effect on the Vedic society as you gather from your text. 10

3. Explain in Sanskrit any one of the following verses : 7

a) स नः पितॄव सूनवे -

ऽग्ने सूपायनो भव ।

सचस्वा न स्वस्तये ॥

b) यः प्राणतो निमिषतो महि -

त्वैक इद्राजा जगतो बभूव ।

य ईशे अस्य द्विपदश्चतुष्पदः

कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥

c) द्वेष्टि श्वश्रूरप जाया रूणदिध

न नाथितो विदते मर्दितारम्

अश्वस्येव जरतो वस्न्यस्य ।

नाहं विन्दामि कितवस्य भोगम् ॥

4. Explain any two of the following : $2 \times 2 \frac{1}{2} = 5$

धाय्या, संसव, अग्नीषोमप्रणयन, आग्नेयक्रतु ।

OR

Comment grammatically on any two of the following : $2 \times 2 \frac{1}{2} = 5$

दीदिवम्, अश्नवत्, देवेषु गच्छति, दोषावस्तः, दाशुषे ।

OR

Explain any one of the following extracts : $1 \times 5 = 5$

i) आधाने तृतीयेष्टौ प्रथमाज्यभागस्यानुवाक्या । सूक्तगता तृतीया ।

ii) तस्मिन् सूक्ते प्रथमाया ऋचो द्वितीयस्यां पवमानेष्टौ स्विष्टकृतो याज्यात्वेन विनियोगः ।

UNIT - II

(Marks : 10)

5. a) "The whole proposition converts the Bhūmisūkta into a piece of great Vedic poetry." — Justify the statement. 10

OR

- b) Translate into English or Bengali any two of the following : 2 × 5 = 10

- i) नमस्ते रुद्र मन्यव उतो त इषवे नमः ।
बाहुभ्यामुत ते नमः ॥
- ii) यामिषुं गिरिशन्त हस्त्रे विभयस्तवे ।
शिवां गिरित्र तां कुरु मा हिंसीः पुरुषं जगत् ॥
- iii) नमोऽस्तु नीलग्रीवाय सहस्राक्षाय मीदुषे ।
अथो ये अस्य सत्वानोऽहं तेभ्योऽकरं नमः ॥

UNIT - III

(Marks : 10)

6. a) "But as evidence of a real human sacrifice at the royal consecration no stress can possibly be laid on the Sunahsepa tale." — Do you admit this opinion ? If so, give your arguments. 10

OR

- b) Translate into English or Bengali any two of the following stanzas : 2 × 5 = 10

- i) स हास्मै वाचमुवाद । विभृहि मा पारयिष्यामि त्वेति कस्मान्मा पारयिष्यसीत्यौघ इमाः सर्वा प्रजा निर्वोढा ततस्त्वा पारयितास्मीति कथं ते भृतिरिति ।
- ii) स यदा तामतिवर्धाऽ अथ कर्षुं खात्वा तस्यां मां विभरासि स यदा तामतिवर्धाऽ अथ मा समुद्रमभ्यवहरासि तर्हि वाऽ अतिनाष्टो भवितास्मीति ।
- iii) तमेवं भृत्वा समुद्रमभ्यवजहार । स यतिथीं तत्समां परिदिदेश ततिथीं समां नावमुपकल्प्योपासाञ्चक्रे सऽऔघऽ उत्थिते नावमापेदे ।

(Marks : 30)

7. a) Discuss the causes of bondage and the means of attaining salvation in the light of the Brhadāranyakopaniṣad. 10

OR

- b) Derive the term उपनिषत् and discuss the implication of each component of the word. Explain the importance of the Brhadāranyakopaniṣad in the domain of the उपनिषत् literature. 10
8. Translate into English or Bengali any two of the following : 2 × 6 = 12

- a) तद् यथा पेशस्कारी पेशसो
मात्रामपादायान्यन्नवतरं कल्याणतरं
रूपं तनुत एवमेवायमात्मेदं शरीरं
निहत्याविद्यां गमयित्वान्यन्नवतरं
कल्याणतरं रूपं कुरुते, पित्र्यं वा
गान्धर्वं वा दैव वा प्राजापत्यं वा ब्राह्मं
वान्येषां वा भूतानाम् ।
- b) यस्यादर्वाक् संवत्सरोऽभिः परिवर्तते ।
तद्देवां ज्योतिषां ज्योतिरायुर्होपासतेऽमृतम् ॥
- c) एष नित्यो महिमा ब्राह्मणस्य न वर्धते कर्मणा नो कनीयान् ।
तस्येव स्यात् पदवित् तं विदित्वा न लिप्यते कर्मणा पापकेन ॥

9. Explain in Sanskrit any one of the following : 1 × 8 = 8

- a) नानुध्यात् बहुञ्छब्दान् वाचो विग्लापनं हि तत् ।
- b) यदा सर्वे प्रमुच्यन्ते कामा येऽस्य हृदि स्थिताः ।
अथ मर्त्योऽमृतो भवत्यत्र ब्रह्म समश्नुते ॥
- c) न वा अरे सर्वस्य कामाय सर्वं प्रियं भवत्यात्मनस्तु कामाय सर्वं प्रियं भवति ।

UNIT - V

(Marks : 20)

10. Give the Padapātha of the Rk in Q. 1 (a) or in Q. 3 (b). 5

11. Attempt any one of the following : 1 × 10 = 10

- a) Write a note on the peculiarities of Vedic Sandhi.
- b) Write an illustrative note on the forms of the Infinitive Mood in the Vedic language.
- c) Write short notes on any two of the following :
प्रचय, कम्पस्वर, सर्वानुदात्त ।

12. Give the classical Sanskrit equivalents of any five of the following : 5 × 1 = 5
वक्षति, महिना, अश्नवत्, आगमत्, भद्रम्, स्वस्तये, दाशुषे, क्षुल्लकाः, पुरोहितम् ।

West Bengal State University
B.A./B.Sc./B.Com. (Honours, Major, General) Examinations, 2013

PART - III
SANSKRIT — HONOURS
Paper - VI
(NEW AND OLD SYLLABUS)

Duration : 4 Hours]

[Full Marks : 100

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

The figures in the margin indicate full marks.

(NEW SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 30)

1. Answer any *one* of the following questions : 12
 - i) Write an informative note on दण्ड indicating its good and bad effects in its use and abuse in the administration of the state as discussed in the Manusamhita, ch. VII.
 - ii) Write a note on the appointment of ministers. Describe the subjects of consultation of a king with his ministers.
 - iii) Write a critical note on the concept of षाड्गुण्य as enjoined by Manu in ch. VII.
2. Explain any *one* of the following verses in simple Sanskrit : 8
 - i) बालोऽपि नावमन्तव्यी मनुष्य इति भूमिपः ।
महती देवता ह्येषा नररूपेण तिष्ठति ॥
 - ii) वकवच्चित्रयेदर्यान् सिंहवच्च पराक्रमेत् ।
वृकवच्चाबलुम्पेत शशवच्च विनिष्पतेत् ॥
3. Write short notes on any *two* of the following : 2 × 5 = 10
जाइल, तौर्यत्रिक, कामजव्यसन, उपायचतुष्टय ।

UNIT - II

(Marks : 25)

4. Answer any *two* of the following questions : 2 × 10 = 20
 - i) Discuss the different views regarding the subjects to be learnt by a king. How has the importance of the आन्वीक्षिकी been established ?

- ii) How does Kautilya classify the Dūtas (Envoys) ? What are their qualifications and functions ? Write a note on instructions of the Arthaśāstra prescribed for the guidance of the envoys in carrying out their duties in foreign countries.
- iii) Explain the utility of 'control of senses' as discussed in the Arthaśāstra.
- iv) Write, according to Kautilya, a short note on the council meeting. Mention in this connection the place, the persons to be kept aloof and the number of ministers to be appointed for the meeting.
5. Write short note on any one of the following : 5
वार्ता, अपसर्प, लोकायत, पूग ।

UNIT - III
(Marks : 25)

6. Answer any one of the following questions : 12
- i) What is व्यवहार ? What are its four constituents ? How should a king go through administration ?
- ii) Write an exhaustive note on Law of debt (ऋणादानम्). Name those debts which do not incur any liability of relative. 9 + 3
7. Explain any one of the following verses in simple Sanskrit : 8
- i) स्मृत्योर्विरोधे न्यायस्तु बलवान् व्यवहारतः ।
अर्थशास्त्रात् तु बलवद् धर्मशास्त्रमिति स्थितिः ॥
- ii) आगमस्तु कृतो येन सोऽभियुक्तस्तमुद्धरेत् ।
न तन्सुतस्तत्सुतो वा भुक्तिस्तत्र गरीयसी ॥
8. Write short note on any one of the following : 5
प्राड्विवाक, आधि, भुक्ति, लेख ।

UNIT - IV
(Marks : 20)

9. Answer any two of the following questions : 2 × 10 = 20
- i) What is meant by the word Dharma in ancient Indian terminology ? When and how did Dharmasāstras establish their authority on Indian Society ?
- ii) Discuss the mutual relationship of धर्मसूत्र and धर्मशास्त्र. Narrate their similarities and differences.
- iii) Who was Manu ? Write the importance of Manusamhita in ancient Indian Society.
- iv) Write short notes on any two of the following : 2 × 5 = 10
- a) जीमूतवाहन ।
b) बृहस्पतिस्मृति ।
c) कुल्लकमह ।
d) प्रायश्चित्त ।

(OLD SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 25)

1. Answer any one of the following questions : 10
 - i) Critically discuss the theory of divine origin of Kingship as propounded by Manu in his राजधर्मप्रकरणम् ।
 - ii) Write a clear note on vyasana's verifying the statement 'व्यसनानि दुरन्तानि'.
 - iii) Narrate the rules of Taxation in ancient India as laid down by Manu.
2. Translate any one of the following verses into English or Bengali : 5
 - i) स्वराष्ट्रे न्यायवृत्तः स्यात् भृशदण्डश्च शत्रुषु ।
सुहृष्वजिह्वः स्निग्धेषु ब्राह्मणेषु क्षमान्वितः ॥
 - ii) अमात्ये दण्ड आयत्तो दण्डे वैनयिकी क्रिया ।
नृपतौ कोषराष्ट्रे च दूते सन्धिविपर्ययौ ॥
3. Write a short note on any one of the following : 3
शिलोज्ज्वल, गुल्म, जाङ्गलदेश, कुबेर ।
4. Explain any one of the following verses in simple Sanskrit : 7
 - i) दुष्येयुः सर्ववर्णाश्च भिद्येरन् सर्वसेतवः ।
सर्वलोकप्रकोपश्च भवेद्दण्डस्य विभ्रमात् ॥
 - ii) वास्य छिद्रं परो विधाद् विधच्छिद्रं परस्यतु ।
गूहेत् कर्म इवाङ्गानि पश्येद विबरमात्मवः ॥

UNIT - II

(Marks : 25)

5. Answer any one of the following questions : 12
 - i) Write after Kautilya a discourse on इन्द्रियजय.
 - ii) Show how Kautilya asserted his own view about the appointment of ministers after repudiating the views of his predecessors.
6. Translate any one of the following passages into English or Bengali : 7
 - i) शयनादुत्थितः स्त्रीगणैर्धन्विभिः परिगृह्येत, द्वितीयस्यां कक्षायां कञ्चुकोष्णीषिभिर्वर्षवराभ्यागारिकैः, तृतीयस्यां कुब्जवामनकिरातैः, चतुर्थ्यां मन्त्रिभिः सम्बन्धिभिर्दौवारिकैश्च प्रासपाणिभिः ।
 - ii) स्वयमुपहतः, विप्रकृतः, पापकर्मभिख्यातः, तुल्यदोषदण्डेणोद्विग्नः, पयित्तभूमिः, दण्डेणोपहतः, सर्वाधिकरणस्थः, सहसोपचितार्थः, तत्कुलीनोपाशंसुः, प्रद्विष्टो राज्ञा, राजद्वेषी चेति भीतवर्गः ।
7. Write a short note on any two of the following : 2 × 3 = 6
अपसर्प, लोकायत, लेखगुण, निःसृष्टार्थ ।

UNIT - III

(Marks : 25)

8. Answer any *one* of the following questions : 12
- i) Write an exhaustive note on चतुष्पाद् व्यवहार indicating the main components.
- ii) Under what circumstances is a guarantor (प्रतिभू) permissible ? Discuss in detail the law of guarantee, according to Yājñavalkya.
9. Explain any *one* of the following verses in simple Sanskrit : 7
- i) आगमोऽभ्यधिको भोगाद् विना पूर्वक्रमागतात् ।
आगमेऽपि बलं नैव भुक्तिः स्तोकापि यत्र न ॥
- ii) पश्यतोऽ ब्रुवतो भूमेहीनिर्विशतिवार्षिकी ।
परेण भुज्यमानाया धनस्य दशवार्षिकी ॥
10. Write short notes on any *two* of the following : 2 × 3 = 6
- वृद्धि, आधि, कूटसाक्षी, प्राड्विवाक ।

UNIT - IV

(Marks : 25)

11. Answer any *one* of the following questions : 10
- i) What are the main objectives of the Dharmaśāstra ? Discuss the main tenets of Dharmaśāstra.
- ii) Attempt a critical note on ancient Nīti texts, showing the evolution of Indian ethical thought.
- iii) Write a note on state administration prescribed by Kauṭilya.
12. Write short notes on any *three* of the following : 3 × 5 = 15
- i) कामन्दकनीतिसार
- ii) जीमूतवाहन
- iii) रघुनन्दन
- iv) विष्णुस्मृति
- v) शुक्रनीतिसार ।

West Bengal State University
B.A./B.Sc./B.Com. (Honours, Major, General) Examinations, 2013

PART - III
SANSKRIT — HONOURS
Paper - VII
(NEW AND OLD SYLLABUS)

Duration : 4 Hours]

[Full Marks : 100

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

The figures in the margin indicate full marks.

(NEW SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 60)

1. अधस्तनेषु प्रश्नद्वयं समाधेयम् — 2 × 13 = 26
 - क) कस्तावत् लौकिकसन्निकर्षः ? कतिविधः सः ? केन सन्निकर्षेण कस्य प्रत्यक्षं भवति ? चाक्षुषरासनादिप्रत्यक्षेषु सन्निकर्षाणामुपयोगिता प्रदर्शयताम् । 1 + 2 + 5 + 5 = 13
 - ख) किं नाम सामान्यम् ? किञ्च तस्य लक्षणम् ? का च तत्र प्रतिपदव्यावृत्तिः ? कतिविधं सामान्यम् ? सामान्यं कुत्र कुत्र वर्तते ? सामान्यं कथं स्वीकर्तव्यम् ? सर्वं विशदयताम् । 1 + 2 + 3 + 3 + 2 + 2 = 13
 - ग) कारणलक्षणं प्रतिपदव्यावृत्तिपूर्वकं प्रदर्श्य सोदाहरणं कारणभेदा आलोचनीयाः । 2 + 3 + 8 = 13
 - घ) समवायस्य लक्षणं व्याख्याय संयोगसमवाययोर्भेदः प्रतिपाद्यताम् ।
2. अधस्तनेषु प्रश्नद्वयं किमपि समाधेयम् — 2 × 12 = 24
 - क) अधोलिखितेषु युगल द्वयस्य भेदो निरूपणीयः — 2 × 6 = 12
 - i) सविकल्पकप्रत्यक्षं निर्विकल्पकप्रत्यक्षञ्च ।
 - ii) अनुभवः स्मृतिश्च ।
 - iii) यथार्थानुभवः अयथार्थानुभवश्च ।
 - iv) स्वार्थानुमानं परार्थानुमानञ्च ।
 - ख) निम्नलिखितेषु द्वयोः दीपिकानुगा व्याख्या कार्या — 2 × 6 = 12
 - i) व्याप्तिविशिष्टपक्षधर्मताज्ञानं परामर्शः ।
 - ii) गन्धवती पृथिवी ।
 - iii) तदवति तत्प्रकारकोऽनुभवो यथार्थः ।
 - iv) रसनाग्राह्यो गुणो रसः ।

- ग) अधोलिखितेषु अनुमानद्वयस्य याथार्थ्यं निरूप्यताम् — 2 × 6 = 12
- i) सर्वम् अनित्यं प्रमेयत्वात् ।
- ii) मनुष्यो बुद्धिमान् मनुष्यत्वात् ।
- iii) शब्दो गुणश्चाक्षुषत्वात् ।
- iv) पर्वतो धूमवान् वह्निमत्त्वात् ।
3. अधस्तनेषु किमपि द्वयं विशद्यताम् प्रदेया — 2 × 5 = 10
- i) वाक्यार्थज्ञानम् ।
- ii) उपमितिः ।
- iii) मनः ।
- iv) तेजः ।

UNIT - II

(Marks : 40)

4. Answer any *one* of the following questions : 12
- a) Write an elaborate note on सत्कार्यवाद ।
- b) Give brief account of different schools of Buddhist Philosophy.
- c) Discuss theory of creation as advocated by Nyāya-Vaiśeṣika Philosophy.
5. Write short notes on any *two* of the following : 2 × 6 = 12
- कणादः, प्रतीत्यसमुत्पादः, जीवन्मुक्तिः, अष्टाङ्गयोगः ।
6. Answer any *eight* of the following questions : 8 × 2 = 16
- i) Who is the writer of भामती ? Name his book on Nyāya Philosophy.
- ii) What is योग ?
- iii) According to Yoga Philosophy what are the पञ्चभूमिs of चित्त ?
- iv) Who wrote सांख्यकारिका ? Who is the author of तत्त्वकौमुदी ?
- v) How many chapters are there in ब्रह्मसूत्र ? Name them.
- vi) What is soul according to Cārvāka philosophy ?
- vii) What is निर्जरा ?
- viii) With which philosophy is अनेकान्तवाद associated ?
- ix) Name the four अनुबन्धs.
- x) How many प्रमाणs are accepted by Vaiśeṣikas ? Name them.

(OLD SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 70)

1. यथेच्छमेकतरस्य उत्तरं प्रदेयम् — 10
- द्वन्द्वसमासमधिकृत्य संक्षिप्तो निबन्धो विरच्यताम् ।
 - सोदाहरणं हेतुकरणयोः प्रभेदः प्रदर्शनीयः ।
2. स्वाभिमतं सूत्रत्रयं दीक्षितानुसारेण व्याख्येयम् — 3 × 5 = 15
- तथायुक्तं चानीप्सितम् ।
 - कृत्यानां कर्त्तरि वा ।
 - आधारोऽधिकरणम् ।
 - तत्र तेनेदमिति सरूपे ।
 - अर्थं नपुंसकम् ।
 - संख्यापूर्वो द्विगुः ।
3. अधस्तनेषु द्वयोः तात्पर्यं स्पष्टीक्रियताम् — 2 × 6 = 12
- तमब्रह्मणं किम् ? गङ्गायां घोषः ।
 - कृति किम् ? तद्धिते मा भूत् । कृतपूर्वी कटम् ।
 - अत एव ज्ञापकाद् व्यधिकरणपदो बहुव्रीहिः ।
 - वंशो द्विधा-विद्यया जन्मना च ।
4. अधः पठितेषु त्रयाणां व्याकरणसम्भवा व्याख्या प्रदेया — 3 × 5 = 15
- उपसर्जनम् ।
 - योगविभागः ।
 - एकशेषः ।
 - कर्मप्रवचनीयः ।
 - प्रतिपदविधाना षष्ठी ।
 - नित्यसमासः ।
5. अधोलिखितेषु त्रयाणां रेखाङ्कितानां सूत्रोल्लेखपुरःसरं विभक्तिनिरूपणं कर्त्तव्यम् — 3 × 2 = 6
- क्रोशमनुवाकोऽधीतः ।
 - केशेषु चमरीं हन्ति ।
 - प्रासादात् प्रेक्षते ।
 - वाताय कपिला विद्युत् ।
 - जाऽयाद् वद्धः ।
 - मासमास्ते ।

6. अधोनिर्दिष्टेषु चतुर्णां सूत्रनिर्देशपूर्वकं सिद्धिः प्रदर्शनीया —

4 × 3 = 12

- i) वीणापाणिः
- ii) मुष्टीमुष्टि
- iii) राजपुरुषः
- iv) घनश्यामः
- v) अग्नीषोमौ
- vi) अहिनकुलम्
- vii) काकपेया
- viii) नक्तन्दिवम् ।

UNIT - II

(Marks : 30)

7. Answer any *two* of the following questions :

2 × 10 = 20

- a) Write an informative note on Epic Sanskrit.
- b) Show the close similarities between Vedic Sanskrit and \bar{A} vestā.
- c) What is Phonetic law? Explain Grimm's Law with examples.
- d) Give an elaborate note on the origin of writing in India.

8. Write short notes on any *two* of the following :

2 × 5 = 10

- a) Accent
- b) Ablant
- c) Epenthesis
- d) Collitz's Law
- e) Assimilation.

West Bengal State University
B.A./B.Sc./B.Com. (Honours, Major, General) Examinations, 2013

PART - III
SANSKRIT — HONOURS
Paper - VIII
(NEW AND OLD SYLLABUS)

Duration : 4 Hours]

[Full Marks : 100

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.
The figures in the margin indicate full marks.

(NEW SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 70)

1. यथेच्छमेकस्योत्तरं प्रदेयम् — 10
 - a) कर्मकारकविधायकानि सूत्राण्युल्लिख्य तेषु एकतमस्य वैशद्येन दीक्षितानुसारिणी व्याख्या करणीया ।
 - b) अधिकरणकारकविषये कश्चित् प्रबन्धो विरच्यताम् ।
2. यथेच्छं सूत्रद्वयं सुरगिरा व्याख्येयम् — 2 × 5 = 10
 - a) तुमर्थाच्च भाववचनात् ।
 - b) अभिनिविशश्च ।
 - c) यस्य च भावेन भावलक्षणम् ।
 - d) येनाङ्गविकारः ।
 - e) एनपा द्वितीया ।
3. यथेच्छमेकं दीक्षितवचनं व्याख्येयम् — 6
 - a) गम्यभानापि क्रिया कारकविभक्तौ प्रयोजिका ।
 - b) प्रकर्षविवक्षायां तु परत्वात् कर्मसंज्ञा ।
 - c) उपपदविभक्तोः कारकविभक्तिर्वलीयसी ।

4. अधोलिखितानां द्वयोः व्याकरणसम्भता टीका रचनीया — 2 × 5 = 10
- अभिधानम्
 - कर्ता
 - द्विकर्मक धातुः
 - करणम्
 - अपादानम् ।
5. रेखाङ्कितानां पदानां यथेप्सितं द्वयोः ससूत्रं विभक्तिप्रयोगसार्थक्यं निर्णयम् — 2 × 2 = 4
- उपर्युपरि बुद्धीनां चरन्तीश्वरबुद्धयः
 - हिमवतो गङ्गा प्रभवति
 - पुत्रेण गच्छति पिता
 - नाहं त्वां तृणाय मन्ये ।
6. स्वाभिमतं सूत्रद्वयं सुरगिरा व्याख्येयम् — 2 × 5 = 10
- विशेषणं विशेष्येण बहुलम् ।
 - संख्या वंशयेन ।
 - अन्यपदार्थे च संज्ञायाम् ।
 - अत्यन्तसंयोगे च ।
 - कृत्यैरधिकार्थवचने ।
7. अधोलिखितेषु द्वयोः दीक्षितवचनयोः तात्पर्यं स्पष्टीक्रियताम् — 2 × 5 = 10
- समासश्चतुर्विध इति तु प्रायोवादः ।
 - सहस्य सः स्यात् अव्ययीभावे, न तु काले ।
 - सर्वो द्वन्द्वी विभाषयैकवद् भवति ।
 - अतएव ज्ञापकाद् व्यधिकरणपदो बहुव्रीहिः ।

अथवा

अधोलिखितानां द्वयोः टीका विरचनीया —

2 × 5 = 10

- a) उपसर्जनम्
- b) एकशेषः
- c) तत्पुरुषः
- d) भाषितपुंस्कम् ।

8. अधोदत्तानां पदयोः द्वयोः सूत्रोल्लेखपूर्वकं साधनं कार्यम् —

2 × 5 = 10

- a) वीणापाणिः
- b) दण्डादण्डि
- c) राजपुरुषः
- d) पितरौ
- e) अग्नीषोमौ ।

UNIT - II

(Marks : 30)

9. Answer any two of the following :

2 × 10 = 20

- a) Give an informative note on Epic Sanskrit. 10
- b) Write a note on the origin of writing in India. 10
- c) What is meant by phonetic law ? Explain Grimm's Law with examples.

3 + 7 = 10

d) Bring out a comparative study between Vedic and Classical Sanskrit.

10. Write short notes on any two of the following :

2 × 5 = 10

- a) Assimilation
- b) Accent
- c) Prothesis
- d) Cerebralisation.

(OLD SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 60)

1. अधोलिखितेषु प्रश्नत्रयं समाधेयम् — 3 × 12 = 36
- a) कति द्रव्याणि न्यायनयसम्मतानि ? तेषां नामानि उल्लिख्यन्ताम् । तेषु कानि नित्यद्रव्याणि ?
प्रतिपदव्यावृत्तिपूर्वकं द्रव्यलक्षणं सम्यगालोच्यताम् । 1 + 2 + 2 + 7 = 12
- b) को नाम विशेषपदार्थः ? स कुत्र वर्तते ? तस्य कति भेदाः ? तत्सत्त्वे किमस्ति मानम् ?
1 + 1 + 1 + 9 = 12
- c) को नामाभावः ? स कतिविधः ? प्रत्येकं सलक्षणं सोदाहरणं प्रदर्शयताम् । 2 + 2 + 8 = 12
- d) लौकिकसन्निकर्षस्य कति भेदाः ? प्रत्येकशः तेषां सोदाहरणं विवरणं दीयताम् । प्रत्यक्षे तेषां क उपयोगः ?
2 + 7 + 3 = 12
- e) शाब्दबोधे आकाङ्क्षा योग्यतासत्तिश्चेत्येतेषामपेक्षितत्वं व्याख्येयम् । 4 + 4 + 4 = 12
2. अधस्तानानां प्रश्नद्वयं समाधेयम् — 2 × 12 = 24
- a) अधोलिखितेषु द्वयोः समासतः व्याख्या कार्या — 2 × 6 = 12
- i) बुद्धिः
- ii) पक्षः
- iii) संस्कारः
- iv) प्रत्यभिज्ञा
- v) कर्म ।

b) अधोलिखितानां यूथद्वयस्य भेदो निरूपणीयः —

2 × 6 = 12

- i) जीवः ईश्वरश्च ।
- ii) पशुसामान्यमपरसामान्यं च ।
- iii) अव्याप्तिः अतिव्याप्तिश्च ।
- iv) संयोगसन्निकर्षः समवायसन्निकर्षश्च ।

c) अधोगतेषु द्वयोर्व्याख्या करणीया —

2 × 6 = 12

- i) उपमितिकरणमुपमानम् ।
- ii) लिङ्गं त्रिविधम् ।
- iii) ज्ञानाधिकरणभात्मा ।
- iv) तत्र गन्धवती पृथिवी ।

d) अधोलिखितानां द्वयोश्नुमानवाक्ययोर्याथार्थ्यं निरूप्यताम् —

2 × 6 = 12

- i) घटोऽभिधेयः प्रमेयत्वात् ।
- ii) अयं गौरश्वत्वात् ।
- iii) सर्वमनित्यं प्रमेयत्वात् ।
- iv) शब्दो नित्यो रूपिद्रव्यत्वात् ।
- v) हृदो वह्निमान् धूमात् ।

UNIT - II

(Marks : 40)

3. Answer any *one* of the following : 12
- Discuss about the Sāṃkhya theory of prakṛti and pañcaviṃśattattra.
 - Explain the concept of Ajñāna in Advaita Vedānta.
 - Discuss in short the main aspects of Cārvāka philosophy specially on their view about आत्मन् :
4. Write short notes on any *four* of the following : 4 × 5 = 20
- Bhavachakra in Buddhist thought.
 - Syādvāda of jainas.
 - Cittabhūmi in yoga system.
 - Apūrva.
 - Pilupākavāda.
 - Pratītyasamutpāda.
 - Śūnyavāda.
5. Answer any *eight* of the following questions : 8 × 1 = 8
- How many padārthas are accepted in Nyāya philosophy ?
 - Who wrote Arthasaṃgraha ?
 - What is called as Sāṃkhya-saptati ?
 - What are the divisions of Tripitaka ?

- e) Who wrote Nyāyamañjarī ?
- f) What are Triratnas in Buddhist system ?
- g) What is prasthānatraya ?
- h) Who commented upon the Vaiśeṣika-sūtras ?
- i) What is meant by pudgala ?
- j) Name two commentators of Mīmāṃsā work of Jaimini.
- k) What is पुरुषार्थ ?
- l) Who wrote भामती ?
- m) Who is the author of Yogasūtra ?
-